

I GUDS NAMN

KG HAMMAR, ärkebiskopen, samtalsledare

ELISABETH GERLE, präst och forskare vid teologiska institutionen i Lund

RIENZIE PERERA, forskningschef på Life & Peaceinstitutet i Uppsala (saknas på bild)

MAGNUS ALMGREN, kompetensutvecklare på dataföretaget Scandinavian PC Systems

Religion, konflikt och försoning

– Nittonhundratalet tycks ha inneburit fler mellanmänskliga konflikter än någonsin tidigare i mänsklighetens historia, säger ärkebiskop KG Hammar och fortsätter: Jag skriver ”tycks” eftersom det kan bero på att vi dels vet mer om varandra i dag, dels är mer effektiva i vår förstörelse, vilket gör att vi också räknar med fler konflikter. Det kan också handla om att konflikterna fått mer fruktansvärda konsekvenser än någonsin tidigare. Därom torde ingen diskussion råda. Mot slutet av seklet har konflikterna mellan stater i stort sett upphört. Däremot fortsätter inomstatliga konflikter och dessa har nästan alltid religiösa orsaker eller tolkas i religiösa termer. Samtidigt vet vi att alla (?) religioner i djupen bär på försoningstanken och i sin etik har nästankärleken som det primära.

Det är denna spänning och motsägelse jag vill få belyst på djupet i vårt samtal.

Vad är det som sker när den religiösa tron blir till ett vapen mot andra människor? Hur fördjupar man förståelsen av den religiösa tron så att den når djupskikten, där försoning och medmänsklighet dominerar? Är det över huvud taget möjligt? Eller är det olika ”religioner” som bara har namnet gemensamt? Skulle det vara möjligt att arbeta förebyggande i en begynnande konfliktsituation genom någon ”fördjupningsmetodik”? Är sekularisering den enda utvägen för att vi ska nå en fredlig värld? Eller är ”fördjupad religionsförståelse” ett alternativ? Under vilka omständigheter?

Förutom KG Hammar, ärkebiskopen i Uppsala, deltar i samtalet Elisabeth Gerle, präst och forskare vid teologiska institutionen i Lund och projektledare för programmet för mänskliga rättigheter vid Malmö universitet. Elisabeth Gerle har doktorerat i etik med en avhandling, där hon jämför den etiska profilen inom den ekumeniska rörelsen med de värderingar som var vägledande inom ett sekulärt forsknings- och aktionsprojekt, World Order Model Project (WOMP). Deltar gör också Rienze Perera, forskningschef på Life & Peaceinstitutet i Uppsala. Rienze Perera är teolog och tillhör den anglikanska kyrkan på Sri Lanka. Han har varit aktiv i religionsdialogen i Asien, främst i kontakten med buddhister. Som generalsekreterare i Sri Lankas Kristna Råd utvecklade han tillsammans med rådets ordförande goda kontakter med såväl tamilgerillan som regeringen. Magnus Almgren, den fjärde samtalspartnern, är kompetens-

utvecklare på dataföretaget Scandinavian PC Systems. Som mystiker ser han att strävan efter frid ger många uppslag till fred i den yttre världen.

En annan fråga är varför religion just vid den här tiden i historien har blivit ett sådant problem. När vi hör talas om konflikter hör vi ofta att människor har levt tillsammans i fred i generationer och sedan, på 1990-talet, blir det plötsligt omöjligt att leva i fred. Varför är det så? Vad har hänt?

En tredje fråga är vilka möjligheter olika religioner och vår kristna religion har för att fungera som en försonande kraft. Hur kan religion användas både som ett konfliktinstrument och som ett instrument för fred och försoning?

Religionens två ansikten

– Hur har Kristendomen eller andra religioner bidragit till fred och försoning under 1900-talet? frågar Rienzie Perera.

Det är ingen tvekan om att bland våra många bidrag till civilisationens framsteg och till lindrandet av mänskligt lidande, har vi kollektivt och individuellt bidragit till smärtan och våldet på denna jord. Religioner har i några situationer varit orsaken till våldet. Jag vet att många av oss är av den åsikten att religionens innehåll i grunden är icke-våldsamt, och att det är människan som individuellt eller kollektivt leder bort religionen från dess andemening. Vad detta betyder är att religioner manipuleras av människor för att de ska nå sina mål.

SPÅR AV VÅLD I STRUKTURERNA

– Det är också viktigt att notera, fortsätter Rienzie Perera, att några orsaker till våld kan hittas i religionerna, och att det är därför som religioner lätt kan tjäna som uttrycksmedel för våldsamma tendenser. Om vi berör de stora klassiska religionerna som kristendom, islam, buddhism och hinduism, så kan vi hitta spår av våld inbyggda i strukturerna. Grundtexterna återspeglar våldsamma offerritualer, användande av våld för det högre goda, och ett behov av våld för att försvara tron.

Låt mig ge några exempel. Hinduism kan inte reduceras till ahimsa (en icke-våldsreligion), vilket man ibland tror. Rigveda anför annorlunda perspektiv att notera i samband med offer. Kungarna kallar på gudar för att segra och Bhagavadgita förfäktar att det är legitimt att döda i krig, eftersom själen är odödlig. Jag kan fortsätta med andra texter såsom Manu och kastsystemet. En brahman tillhör en högre kast, och han har ett godkännande som är givet till honom att döda en dalit, som är av låg kast. Det finns liknande idéer i buddhismen. I islam är rättsbegreppet så starkt, att man kan ha speciella sätt för att utsätta någon för

våld för att upprätthålla sanningen. Vad beträffar judendomen saknas inget mänskligt våld i Bibeln. Gud är ständigt involverad i våld. Man kan läsa några av de våldsamma texterna i Bibeln. Kristendomen har sin grund i samma källor, samma religiösa kultur och våld, som har startat heliga krig och korståg.

Vi måste tillstå att det finns våldsamma tendenser inom religionen, men man bör komma ihåg att detta är inte hela sanningen. Samtidigt som religion i några avseenden har bidragit till upptrappningen av våld i världen, har den också bidragit till att betvinga våld och att dämpa mänskligt lidande.

RELIGIONEN FÅNGAS I VÅLDSSPIRAL

I Latinamerika och i många andra regioner har orsaken till våld inte legat i religionen utan i orättvisorna. Religionen har därför ibland kommit att fångas i en våldsspiral som den inte har skapat. Religiösa reaktioner på denna typ av våld har varierat, men påpekandena och specifika reaktioner har framförts av befrielsesteologer. I första hand har befrämjandet av kamp mot våld varit en sorts respons från befrielsesteologer. I andra hand att uppnå befrielse från våld när det väl har släppts löst i form av krig eller förtryck. I Centralamerika har det inte funnits någon våldskult i religionens namn, men den har funnits i orättvisans namn. Orättvisa är våld i den strikta bemärkelsen, att orättvist eller med våld beröva en majoritet deras grundläggande livsförnödenheter och livet självt.

– Så när det gäller frågan om religion och våld, säger Rienzie Perera, räcker det inte med att undersöka varför religion genererar våld. Det är också viktigt att undersöka huruvida religion rättfärdigar eller underlättar någon form av våld. Jag anser att religion inte borde ge upphov till våld. Men den kan inte heller vara tyst mitt ibland någon som helst form av våld eller orättvisa.

Religionens roll stark idag

Att vi ser religionens roll som så mycket starkare just nu, tror Elisabeth Gerle har att göra med tillbakaträdandet och demonteringen av staten, speciellt välfärdsstaten. Religion kan i ett sådant sammanhang underlätta både mycket bra och mycket dåliga processer, menar hon.

I alla världsreligioner och i det sätt man definierar dem på finns tendenser som går i riktning mot humanitet, en universalistisk trend att nå ut och se att vi är mänskliga varelser som relaterar till varandra och till en gudomlig verklighet. Men det finns också en splittrande sida vad gäller religiös utövning. Myter, böner, legender, historier och vår Heliga Skrift kan hjälpa till att öka och skapa en känsla av ”vi mot dem”.

– Detta är de två huvudkrafterna som jag ser kämpa mot varandra i våra samhällen idag. En mer universalistisk trend och en mer partikularistisk trend.

Religiös täckmantel

Religion har att göra med relationer, religion, binda samman, och det är en relation både med Gud, med oss själva, med andra människor och med vår känsla av relation till samhället. Den sistnämnda är den centrala för att förstå varför detta händer idag, menar Elisabeth Gerle.

– De flesta av oss skulle förmodligen hålla med om att Titos Jugoslavien var en riktig förtryckarstat, och ingen av oss beklagar det faktum att den inte existerar längre. Ändå fanns där en känsla av enighet och samhörighet med något som var bortom etnicitet, religion, släkt- och familjeidentitet. Folk som studerat konflikten i Jugoslavien har ofta pekat på, att när staten som en ram mer eller mindre försvinner behöver människor vända tillbaka till en känsla av att tillhöra en familj och en nationell etnisk identitet – och den identiteten har väldigt ofta en religiös täckmantel. Den väcktes av en extrem nationalistisk propaganda, man var muslim, man var serb, man var kroat.

Många människor var blandade och blandäktenskap var vanliga, men i en situation, där man inte hade någon annan att lita på, blev det väldigt viktigt att man var serb och ortodox eller kroat, katolik eller muslim.

NATIONALITET, ETNICITET OCH RELIGIÖS IDENTITET

– Det är viktigt att tänka på hur vi definierar religion i förhållande till vår etniska, släkt- och familjegemenskap, fortsätter Elisabeth Gerle.

Sverige har varit ett kristet land, vi har haft en kyrka nära förbunden med staten och vi har sett oss själva som ett kristet folk utan att tänka så mycket på skillnader vad gäller nationalitet, etnicitet eller religiös identitet. Detta håller på att förändras, och jag tycker att det är hälsosamt att så sker, eftersom vi har många invånare i Sverige som inte är kristna. Vi har många muslimska invandrare, och de är också invånare här. Detta måste vi tackla på ett nytt sätt. Det är viktigt att inse att många av oss tänker på religiös identitet som någonting som också hänger ihop med vår etnicitet, med andra ord ”jag är svensk, så jag är kristen, jag är svensk, så jag är lutheran”.

Vad som hände i Jugoslavien behöver användas för vår inre eftertanke även här, annars kan religion kanske bli ett medel för att tänka i termer av ”vi och de”, och i en kris då man vänder tillbaka för att finna en känsla av trygghet kan detta vara riskabelt.

DÖLJA ANDRA KONFLIKTER

Elisabeth Gerle förklarar varför hon använder ordet täckmantel om religion.

– Jag tror att religion och känslan av gemenskap och tillhörighet till ens religiösa identitet ofta används som en täckmantel för att dölja andra konflikter, som är sammanflätade eller djupare.

Många av konflikterna i forna Jugoslavien hade att göra med ekonomiska privilegier. Serberna hade en militär armé, men de hade inte den hightech-kommunikation med Tyskland som Slovenien och Kroatien hade. I Nordirland gick också uppdelningen mellan katoliker och protestanter parallellt med en uppdelning i socio-ekonomisk kapacitet. Religion kan användas som en täckmantel, som någonting som hjälper till att dölja det faktum att många av grundorsakerna mycket väl kan vara ekonomiska och sociala orättvisor, som bara råkar följa samma uppdelning som religionerna.

Det viktigt för oss att inse att vi lever i många överlappande gemenskaper.

Gå i försvarsposition

– Jag ser saker och ting ur en mer personlig, mystisk synvinkel, säger Magnus Almgren. Frågan vad avser ens egen identitet och ens egen relation till Gud är viktig, och väldigt mycket av detta är en fråga om att ha rätt eller att ha fel. Om man tror att man har rätt, så måste man hindra det från att vara fel. Ens ståndpunkt blir väldigt viktigt att försvara.

Men kristendomen och de flesta andra religioner, var och en på sitt sätt, förser oss med tanken på nåd, och när man har nåd så behöver man inte ha rätt längre. Om man lever i nåd är man nöjd och inspirerad för att inspirera och hjälpa andra. Man behöver inte försvara någonting, för där finns ingenting att försvara. Man lever i nåd, men man kan inte äga den. Det är en gåva.

FÖRDJUPA LOKALA RELIGIONER

– Vad jag skulle vilja se är en fördjupning av lokala religioner, fortsätter han. Alla religioner är fantastiska vägar för att möta en gudomlig verklighet och har man denna fantastiska upplevelse, så är de alla bra. Jag önskar att denna erfarenhet kunde fördjupas, eftersom om man kopplar upp sig till Gud, eller vad man nu kallar det för, så behöver man inte kämpa. Man har ingenting att försvara. Jag skulle vilja stärka alla religioner i konfliktområden, stärka människors religiösa upplevelser, göra människor mer medvetna om det gudomliga.

Magnus Almgren menar att man kastar inte bort Bibeln bara för att någon ber en att göra det, man försvarar den, speciellt i en kultur där religionen anses vara

stark. Till och med här i Sverige försvarar man den, fastän man inte tror på den. Den ger en inte så mycket, men man vet att den är helig, åtminstone i teorin.

– Jag tror att olika religioner och organisationer kan stärkas utifrån, de kan gå framåt i sina olika kulturer och göra människor på sina egna vis medvetna om möjligheten till försoning och fred; försoning som börjar med en individ och som sedan sprider sig.

Tendens att tolka identiteten mot andra

När man för hundra år sedan hade ett kristet missionärsprojekt, säger K G Hammar, så var erfarenheten inte så stor av ickekristna religioner. De sågs snarare som kulturella identiteter.

– Idag ser vi en väckelse inom alla religioner och ett stärkande eller fördjupning av identiteter. För att göra det mer komplicerat kan det inte bara vara fråga om att fördjupa ens identitet, eftersom det också finns en risk för att om man fördjupar sin identitet så gör man det gentemot andras. När vi talar om religiöst våld kunde vi också nämna utvecklingen mot en mer fundamentalistisk religiös förståelse, vilken idag är mycket mer uppenbar än vad den var för hundra år sedan.

Multipla identiteter

Elisabeth Gerle tänker på multipla identiteter, och säger att hon är väldigt rädd för den känsla av identitet som man har som en individ inom ett snävt samhälle, när det visar sig vara vårt samhälle mot det andra.

IDENTITETSPOLITIK

– I USA pratar man om ”identitetspolitik”, varje grupp definierar sin politik utifrån sin förståelse av identitet. Detta behövs förstås som en reaktion mot att de som sitter vid makten inte lyssnar, inte är lyhörda för t ex hur det är att vara en svart kvinna eller en latinamerikansk immigrant i USA, där den dominerande politiska makten fortfarande innehas av vita anglosaxiska immigranter, mestadels män.

Det är lätt att förstå att identitetspolitik kan uppstå, men det är inte hälsosamt. Om man driver politik enbart utifrån betydelserna av identitet, inser man inte att vi alla har något gemensamt, män och kvinnor, svarta och vita.

Jag försvarar inte en slags gammaldags universalism, eftersom min vision är mer relaterad till förståelsen av Babels torn, då Gud förhindrade ondskan genom att skapa många språk, så som det berättas i Skapelseberättelsen 11.

Det var verkligen ett sätt att förhindra ondskan från att spridas, då människorna plötsligt inte kunde förstå varandra. Vi har också den andra historien i Apostlagärningarna, då människor under pingsthögtiden kunde förstå när andra talade ett annat språk.

BÅDE OCH

Jag tror att i senare modern tid är ”både och” det positiva som vi behöver sträva efter i framtiden. Det är inte antingen eller, det är inte identitet eller inte, det är både en särskild identitet och att inse att vi har många olika identiteter, var och en av oss, som individer och som grupper och därför också vissa saker gemensamt.

Försök att utplåna religion med postmodernism

Varför står då religionsfrågan i fokus i diskussionen? Rienzie Perera menar att man ser flera trender om man tittar på historien. En är att många människor trodde sekularisering skulle utplåna religionen och att postmodernism var lösningen.

– Jag tror det är sant om man tittar på experimentet i Kina och i Sovjetunionen, säger han. I Sovjetunionen tänkte de först att de skulle utplåna religionen, därav förföljelserna. Senare, när de inte kunde utrota religionen, började de träffa en uppörelse med religionen. I Kina var det precis det omvända. Filosofin var att religion i grund och botten var vidskeplighet, och när man hade uppnått ekonomisk stabilitet skulle religionen bara försvinna. Men det gjorde den inte, därför skedde kulturrevolutionen i Kina. Till och med i Indien har man en sekulär konstitution. Sekulära konstitutioner finns också i Europa. Tanken är att religion är enskild, men det är den inte. Den formar dig, din kultur, din bildning. Allt påverkas av religionen.

Idag ser vi att globaliseringen är en av orsakerna till nedmonteringen av välfärdsstaten. Återigen fungerar det annorlunda, speciellt i ekonomiskt fattiga länder. Om välfärdsstaten försvinner och vi inte ersätter den med någonting, kommer människorna att förlora sin identitet, sin trygghet. Vad som händer då är att religionen är det enda som ger dem hopp, identitet och trygghet. Därför håller de fast vid den. Man kan kalla det fundamentalism, men det är verklighet.

RELIGIONEN ÄR ENDA FÖRSVARET

Vad som händer i Tredje Världen idag är våldsamma angrepp från den västliga civilisationen genom kultur, musik etc. Det enda försvar Tredje Världen då har är religionen.

– När vi talar om de islamiska revolutionerna, fortsätter Rienzie Perera, tvingas vi inse att dessa är de enda krafter som kan ena folk. Religion kan vara skymfande, den kan vara manipulativ, men på samma gång kan den vara den hållbara grunden för att hålla samman nationer och kulturer.

INSPIRATION FÖR ATT ÖVERLEVA

Det är väldigt viktigt att förstå att postmodernismen inte gett oss lösningen. Man kunde inte ta ifrån människorna religionen, eftersom den ger dem inspiration att överleva. Det är därför man säger att i den situation som råder i Latinamerika är grundorsaken till våldet inte religionen, utan orättvisorna.

– Vi måste förstå religionens roll på det viset. Vi har en tendens att se på islam som något demoniskt, men sann islam står för en särskild sorts rättvisa. Om religion i ickevåldets namn ignorerar orättvisa blir den ett slags våld.

Religion som upprinnelse till våld

– Om vi håller oss till frågan om huruvida religion kan vara upprinnelse till våld, finns det flera exempel, ett är USA, säger K G Hammar. Där är det så uppenbart att man, utan att ha religiösa krig i den vanliga bemärkelsen, har mycket våld i ett samhälle som gynnas av religiösa synsätt. Det finns t ex det som kallas för Christian Right.

Så har vi den motsatta sidan, det kunde vara sekularisering eller ett liberalt samhälle, en liberal religion. Men fortfarande är det religiösa människor som inför våld i situationen. Hur går det ihop?

ANDRA VÄRDERINGAR FÖRVANDLAS TILL KRISTNA VÄRDERINGAR

Elisabeth Gerle tar ett exempel från Sydafrika.

– Genom Sannings- och försoningskommissionen i Sydafrika har det kommit fram att många av de vita som begick grymheter och kränkte de svartas mänskliga rättigheter gjorde så inte i strid mot religionen utan snarare inspirerade av sin religiösa övertygelse. De såg sig själva som stridande mot ateism och kommunism och detta var kombinerat med att strida mot de svarta. Apartheidsystemet hjälpte till med att bibehålla den föreställningen.

Lunds universitet hade nyligen besök från Sydafrika, professor Russel Bootman. Han har studerat vittnesmålen och tog upp dessa som en etisk utmaning för kyrkorna. Han gav följande exempel: Någon hade kommit till Sannings- och försoningskommissionen och sagt ”nä, jag ville komma hit för att vittna

och berätta min historia för er. Jag vet att jag var den som var där för att se till att din mamma dödades, men jag är här också eftersom jag vill visa att jag var i den positionen inte enbart som en enskild individ, utan därför att jag gjorde det som del av ett samhälle. Jag trodde på det jag gjorde.”

Många värderingar, som faktiskt inte är vad vi skulle beskriva som kristna grundvärderingar, har betecknats som kristna och har den styrkan för människor. De känner att de försvarar sin kristliga identitet, de försvarar Gud mot kommunism, ateism, demoralisering, feminism, eller vad som helst.

Det är därför religion kan vara en så stark destruktiv kraft. Man tillsätter någon slags gudomlig välsignelse till korståget. I Västvärlden ersätter Islam kommunismen som den nya fienden. Och i den muslimska världen är det den dekadenta Västvärlden som är fienden.

EN UPPSÄTTNING IDÉER ELLER EN RELIGIONSUPPLEVELSE

Magnus Almgren menar att vilken uppsättning idéer som helst som har någon slags helhet och är på något sätt kosmisk, som tar hand om det mesta av ens liv, kan användas som ett fredsredskap eller som ett redskap för ohyggligheter. Så länge det är stort nog är det alltid värdefullt, det innefattar hela ens personliga identitet. Man är rädd att förlora det, och man måste försvara det till det bittra slutet.

– Jag skulle vilja säga att man kan använda vad som helst som är stort nog för våld. Det gör handlingen enklare, men det är inte religion.

Här tycker jag att vi talar om två olika saker, fortsätter han. Dels en uppsättning idéer, ett slags värderingssystem som tagits från Bibeln, från olika ställen, en uppsättning idéer som kan vara dig väldigt nära eller inte nära. Men det är något som jag skulle kalla tillfälligt, det förändras över tiden. Dels talar vi om religion som upplevelsen av Gud. Det är svårt att uttrycka det i ord, men ändå... Traditionell religion är ett sätt att uppnå den upplevelsen, den kontakten.

SIDOEFFEKTER AV MISSIONSUPPROPET

– Du tänker på den mystiska upplevelsen, säger Elisabeth Gerle. Jag delar din uppfattning att om man kommer så djupt och så nära Gud, är det inte våldsamt. Problemet är att människor kan vara våldsamma i religionens namn. Det finns uppmuntran till folkmord i några av de hebreiska skrifterna, men vi har också sidoeffekter av missionsuppropet som vi som kristna har haft: ”gå ut och gören alla till lärjungar”. De oavsiktliga sidoeffekterna av det har varit att vi kom och sade att ”ni bör ha samma tro som vi har”. Det fungerade väldigt bra

både under kolonialismen och imperialismen, men jag tror inte att det var Jesus avsikt.

Magnus Almgren menar att detta är något vi måste leva med, och med det faktum att religion kan användas som en våldskraft eller snarare som en orsak, någonting som gör en människa så stark att han eller hon kan begå våldsheter. Kommunism kan användas på det viset, religion också. Det intressanta är att se hur vi kan förnya religioner för att kunna förmedla en grundupplevelse av fred och försoning.

KONFRONTERA OSS SJÄLVA

– Jag håller med dig, men jag tror det är viktigt att också konfrontera oss själva och fundera över varför detta har varit möjligt i religionens namn. De monoteistiska religionerna – judendomen, kristendomen och islam – har en tendens att vara mer monolitiska, mer våldsamma, menar Elisabeth Gerle. Vi har en benägenhet att tycka att vi har rätt och andra har fel. Det är viktigt att vara självkritisk.

– Men vi måste också gå längre, säger Magnus Almgren. Vi måste acceptera förlåtelse, acceptera nåden och gå vidare. Vi har varit syndare och vi är alltid det. Men vi kan inte stanna där. Vi måste gå vidare till nästa dag.

VÅLD UR ETT BREDARE PERSPEKTIV

Rienzie Perera menar att vi måste se på våld ur ett bredare perspektiv, inte i termer av frånvaro av krig och konflikter, utan i termer av hur vi fördelar resurserna i världen.

– Undernäring är en form av våld. Arbetslöshet är en form av våld. När vi talar om fred i en värld där det finns så många orättvisor, tänker vi på frånvaron av krig, frånvaron av konflikter för att behålla status quo. Men det är inte den bibliska förståelsen av fred.

– Detta är anledningen till, säger Elisabeth Gerle, att jag är rädd för att använda orden ”dyrka” och till och med ”nåd” för snabbt, eftersom jag tror att de kan användas för att bekräfta status quo, att upprätthålla existerande orättvisor.

– Jag tror att försoning och förlåtelse kommer ur en process där man kan se på vad som varit eller på personen som kränkte en utan bitterhet, säger Rienzie Perera. Då har man nått förlåtelsenivån. Det kan ta år för en del människor att förlåta någon som har brukat våld. Med Guds nåd kan man nå den punkten.

KONFLIKT INTE ALLTID NEGATIVT

När det gäller tanken på att religionen orsakar konflikter alternativt främjar försoning, anser Rienzie Perera att ordet konflikt inte alltid borde betraktas som negativt. Konflikt kan också leda till förändring av samhället.

– Om man läser i Bibeln igen så finner man att i den profetiska traditionen är det alltid Gudsmannen som står fram och talar om sanningen, och det blir en konflikt för kungen eller för dem som har makten. Faraon trodde att Moses startade en konflikt, men i själva verket skapade han befrielse.

I Tredje Världen ber människor om ekonomisk uppgång, och jag är säker på att detta skapar konflikter för vissa människor. Det beror på var du befinner dig och vem som tolkar Bibeln.

Religiösa sändebud inom FN?

Magnus Almgren berättar om ett projekt som han är involverad i och som handlar om ett annorlunda sätt att tackla religiösa konflikter.

– Vi vill skapa en grupp sändebud knutna till Förenta Nationerna. Dessa personer bör vara djupt förankrade i sina egna religiösa traditioner och därför även kunna förstå andra religiösa människor. Vi tänker på personer som Elie Wiesel och William Johnston. Dessa sändebud vill vi skicka till lokala konflikthärdar för att förstärka de lokala religionerna och det lokala engagemanget för fred.

Om vi tar Bosnien som exempel så skulle vi till den ortodoxa kyrkan i Serbien skicka en jude, en hindu och en buddhist. Dessa tre personer har inte på något sätt någon koppling till dem, de är inga motståndare, de är bara annorlunda. De skulle kunna säga till den serbiska kyrkan: ”Om vi ser på er, så säger era helgon följande... er Bibel säger följande... er tradition säger följande...”

Vad de gör är att de påminner dessa människor om att de ska bli starkare i det som de själva finner heligt.

Vi försöker inte ha någon slags diskussion mellan religioner. Vi strävar rätt och slätt efter att förstärka dessa människors egna värderingar. Vi tror att det kunde vara uppmuntrande att träffa människor från andra religioner, som inte har något som helst egenintresse av att stärka den religion de besöker. Men de stärker den religionen genom sitt engagemang för fred. De kommer från världssamfundet, så de är en helhet, för att stärka mig utifrån så att jag kan få en annan slags makt och inspiration att tala med mina församlingsbor om fred.

Idén är att framkalla en önskan hos dessa människor: ”Vad är det vi gör? Detta är inte i enlighet med vår religion. Detta är inte i enlighet med vår tro.” Bara väcka dem, det är vårt projekt.

I grunden handlar allt om interreligiös dialog, ett medel för att gå djupare in i det egna själsliga förnuftet. Vi vet inte om detta fungerar, men idén är att om vi lyckas få människor att blåsa nytt liv i sina religiösa rötter och i sin erfarenhet som utgår från deras egna heliga personer, då kanske de säger: ”Vänta en tag! Detta är inte rätt. Varför ska vi döda varandra? Varför ska vi dödas?”

– Jag förstår vad du menar, säger Rienzie Perera, men man måste också tänka på följande: Religion ska förstås i sitt sammanhang, eftersom även Bibeln kommer från ett sammanhang, den kan inte isoleras. Vilka religiösa texter ska du välja? En del säger ”gå ut och döda för att bevara identiteten”. Texter ska förstås i sina rätta sammanhang, annars kan det bli total katastrof. Idag kan serberna säga ”vår idé handlar om att rensa ut” och man kan ta två eller tre böcker från Bibeln som talar om etnisk rensning.

– De människor som vill ha konflikter vill inte fördjupa sin förståelse av livet och verkligheten, inflikar K G Hammar. Det handlar om identitet, man kanske behöver en yttlig identitet och man längtar verkligen efter att någon ska ge en en förevändning att ha den typen av identitet.

– Det är kärnpunkten, menar Magnus Almgren. Den fantastiska möjlighet som religionen erbjuder är att uppnå ett tillstånd av kärlek och nåd, där en hel del av dessa saker försvinner. Man behöver inte ha en falsk identitet om man älskar. Och man behöver inte veta om det är sant eller inte, eftersom man älskar!

KÄRLEK OCH RÄDSLÅ – TVÅ SIDOR AV SAMMA MYNT

– Men om man blir rädd så förlorar man kanske det tillståndet, säger Elisabeth Gerle. Jag tror att rädsla är en av drivkrafterna och kärlek en annan.

Jag kände att vi började med den destruktiva sidan och att vi närmar oss den mer konstruktiva. Men jag vill verkligen att vi ska vara väldigt, väldigt medvetna om den rädsla som finns inpräntad i människor, och vad som händer när andra former av trygghet försvinner.

Det handlar också om orättvisor, eftersom dessa framkallar rädsla: Ingen försvarar mina rättigheter, min mänskliga värdighet, ingen ser till att jag överlever, att jag har mat och skydd i morgon. Bristen på trygghet är ett hot i vår värld. Den finns överallt och den sprider sig. Kärlek måste vara väldigt konkret för att övervinna rädsla.

Guds tjänare eller mystikern

Men Magnus Almgren menar att man måste skilja mellan två tjänster. Den ena är att vara Guds tjänare och stötta människor med mat eller trygghet eller vad det månde vara. Den andra är den mystiska vägen, som bara är en förening med Gud, att vara med Gud, att älska Gud. Vi måste alla bestämma oss för vilken kallelse vi har, vilken som är närmast våra hjärtan. Man måste bestämma vilken kallelse man har.

– Om man ser på Jesus, kan man inte ha en uppdelning, säger Rienzie Perera. Han levde ett holistiskt liv. När Jesus delar ut brödet, är det kärlek och det är kärlek i handlande. Men han utför det själv, vilket är evangeliets kärna. Det är kärlek i handlande, kärlek personifierat. Han tillfredsställde människornas behov.

Elisabeth Gerle tror att det till och med skulle vara farligt att skilja på de två.

– Om jag skulle dra mig tillbaka och bli en mystiker för min egen skull, och sitta där och leva i frid med Gud och min församling utan att störas av det andra, eller om jag skulle gå ut och kämpa med alla slags frågor utan att ha den förbindelsen, så skulle det vara förvirrande. Saken är att föra dem samman.

– För mig fullbordas på något sätt den bibliska uppenbarelsen i Johannes första brev, berättar KG Hammar. Det är för mig höjdpunkten så att säga, det är där jag får de mest mystiska orden. Det är det enda ställe där det uttryckligen sägs att Gud är kärlek, men det är också där det betonas att man aldrig kan skilja på kärleken till Gud och kärleken till sina medmänniskor. Ingen annanstans betonas det så starkt som där.

Magnus Almgren menar att nåd kommer inte till en genom att man gör goda gärningar.

– Ibland är jag lite skeptisk mot för mycket utåtriktade handlingar, säger han.

– Men vi talar inte om att göra en sak eller en annan, utan om att göra båda.

Elisabeth Gerle har den djupaste respekt för mysticism, mystiker, och inre andligt liv. Alla måste inte göra goda gärningar, en del människor kan sitta och göra ingenting och utgöra en enorm inspiration för andra runt om dem, säger hon. Vad hon är rädd för är att vi snarare riskerar att förlora de utåtriktade handlingarna än det andliga.

Frågan är hur vi ska vara kontemplativa i en värld med så mycket lidande, säger Magnus Almgren.

– Låt oss ta Bosnien som ett praktiskt exempel, föreslår KG Hammar. Fanns där en situation på 80-talet då det fanns plats för den här sortens aktiviteter, då en starkare aktivitet från kyrkor fortfarande kunde ha påverkat situationen? Kan vi nu efteråt lära oss något av den process som ledde fram till de blodiga konflikterna?

Se strukturer i tid

Elisabeth Gerle menar att vi som kyrkor, som trossamfund, måste inse att vår uppgift är att vara där, inte bara för vår egen skull utan i ett vidare sammanhang, för världens skull.

– Vad hände under nazistperioden? Jo, då var kyrkorna alldeles för långsamma med att reagera mot vad som hände. I grund och botten reagerade de inte förrän de hotades som kyrkor.

Det är en varning för oss idag. Vi bör ligga lite före och inse vad som händer med strukturerna runt om oss, när strukturerna nedmonteras och hotas och människor pressas in i dessa djupa narcissistiska rädslor. Det hände i Bosnien. Människor kände att det fanns inget annat sätt att finna räddning och trygghet än i familjen, slakten, sin etniska och religiösa församling.

Vår utmaning idag är att se dessa strukturer. De kan vara sekulära likaväl som religiösa, eftersom många av dem är falska polariseringar. Gud skapade även sekularisering.

Vad är gott och vad är ont? Det är mycket intressantare att försöka visa vad som är befriande, vad som är för rättvisa, kärlek eller samhället och som inte utesluter och marginaliserar människor ekonomiskt och socialt och så vidare.

OMFATTA ALLA

Rienzie Perera ger ett konkret exempel på detta, från situationen på Sri Lanka.

– När min biskop utnämner mig till en viss kyrka, utnämner han mig för hela samhället, berättar han, och där finns ett buddhistempel, buddhistmunkar, hinduer och muslimer. I det sammanhanget innefattar mitt prästämbete hela samhället. Men väldigt ofta begränsar vi våra prästämbeten till enbart kristna. Endast under kriser försöker vi bygga en helhet, och då är det för sent. Väldigt ofta finns det alls ingen kommunikation mellan interreligiösa grupper.

BÖRJA MED SIG SJÄLV

– Jag håller med, säger Magnus Almgren. När konflikten uppstår är det för sent. En sak vi kan göra är att börja med oss själva. Vet jag vad fred är? På vilket sätt gör jag mig för alltid av med rädslan och sätter in kärlek i stället? Vad som är intressant idag är vad vi gör. Vad gör jag med mitt liv? Hur utövar jag fred? Hur gör jag mig av med rädsla? Hur hanterar jag konflikter med mig själv, med Gud?

SAMSPelet MELLAN DET PRIVATA OCH SAMHÄLLET, VÄRLDEN

Det finns ett omedelbart samband mellan det privata och den våldsstruktur som du nämnde, menar Elisabeth Gerle. Två kvinnor i veckan dödas i sina hem, enligt statistiken. Man kan säga att det är en naturlig kultur, men man kan också säga att det finns rädsla inom en man som slår sin fru. Samma rädsla är också en kraft bakom konflikter som blir våldsamma.

”Konflikt” är inte nödvändigtvis ett fult ord, vi behöver leva med konflikter, det är en del i en fredlig värld. Men vi måste inse att vi löser inte konflikter med våld, då skjuter vi bara upp dem. Vi måste lösa konflikter med fredliga medel,

senare, vid förhandlingsbordet, våld löser inte konflikter. Vi behöver hantera konflikter på fredliga sätt. Då är samspelet mellan det privata och strukturen väldigt viktigt. Man kan starta på båda sätten, men inte välja det ena eller det andra.

Verkligheten är rikare än jag allena

– Vi håller alla med om att religion ibland bidrar till våld, säger Rienzie Perera. På samma gång kan religion också vara en helande närvaro i samhället. Varje konflikt är inte nödvändigtvis bunden till religionen som sådan; vissa konflikter är resultatet av livet i en orättvis värld. En del av dessa saker, såsom våld, är symptom på ett större problem. Religion har bidragit på vissa sätt, men den kan också bringa helande och rättvisa till världen. Och vi kan alla leva i ömsesidigt beroende, där vi är beroende av varandra och delar på resurserna. Det är religionens funktion.

– För mig är den avgörande punkten huruvida vi finner vår identitet inifrån eller i jämförelse med andra, avslutar KG Hammar. Om jag älskar, är det en identitet inifrån. Att inkludera och att exkludera är centrala ord när det handlar om att leva tillsammans på ett fredligt sätt. Har jag behov av att du är annorlunda för att förstärka min egen svaga identitet, eller kan jag leva med olikheter som utmaningar och gåvor? Verkligheten är rikare än jag allena.